

УДК 336.025

**Ліхоносова Г.С.***кандидат економічних наук,  
доцент кафедри оподаткування**Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля***Гребенюкова М.Ю.***магістр**Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*

## МИТНЕ ПЛАНУВАННЯ ГОСПОДАРЧИХ ОПЕРАЦІЙ

У статті розглянуто сутність та основні завдання митного планування як складової частини державного податкового планування. Визначено роль митних платежів у системі наповнення Державного бюджету країни. Наведено основні підходи щодо здійснення митного планування господарчих операцій.

**Ключові слова:** мито, митне планування, митні платежі, митний тариф, платник, господарчі операції.

### **Лихоносова А.С., Гребенюкова М.Ю. ТАМОЖЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОПЕРАЦИЙ**

В статье рассмотрены сущность и основные задачи таможенного планирования как составной части государственного налогового планирования. Определена роль таможенных платежей в системе наполнения Государственного бюджета страны. Приведены основные подходы к осуществлению таможенного планирования хозяйственных операций.

**Ключевые слова:** пошлина, таможенное планирование, таможенные платежи, таможенный тариф, плательщик, хозяйственные операции.

### **Lihonov A.S., Grebenjukova M.Y. CUSTOMS PLANNING OF ECONOMIC OPERATIONS**

The article considers the essence and main tasks of customs planning as a component part of the state tax planning. Defines the role of customs duties in the system of filling the State budget of the country. The basic approaches to the implementation of customs planning of economic operations.

**Keywords:** duty, customs planning, customs duties, customs tariffs, taxpayer, household operations.

**Постановка проблеми.** Основною закономірністю розвитку зовнішньої торгівлі є не тільки тенденція до стійкого зростання обсягів світової торгівлі, але й до розширення загального спектра різнобічних форм здійснення зовнішньоторговельних операцій. Перехід від таких звичних форм, як експорт або імпорт товарів, до широкого використання нових форм – є особливістю розвитку міжнародних економічних відносин на сучасному етапі функціонування світової системи господарювання. Процеси, які відбуваються в Україні за умов трансформації економічної системи, вимагають від уряду країни розробки такого механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який би враховував особливості перехідного етапу та забезпечував розвиток системи митного оподаткування, який й б передбачав наявність розгалуженої системи митних платежів.

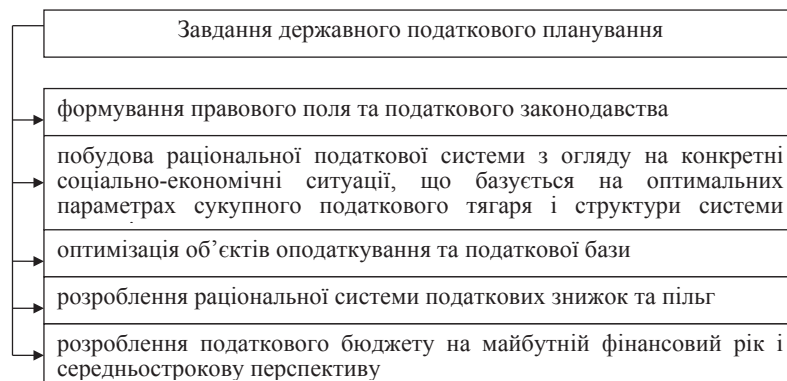
**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Вітчизняними вченими, такими як Бочко П.К., Гребельник О.П., Іванов Ю.Б., було розглянуто податкове планування господарств

в секторі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності держави.

**Постановка завдання.** На основі викладеного матеріалу можна сформулювати дослідження, яке полягає в дослідженні порядку митного планування господарчих операцій в Україні.

**Виклад основного матеріалу.** Підґрунтям митного планування в Україні є побудова економетричної моделі прогнозування, яка передбачає відстеження певного взаємозв'язку між змінами в митному і податковому законодавстві країни відносно оподаткування господарчих (зовнішньоекономічних) операцій і відрахувань до Державного бюджету.

Необхідність планування та прогнозування надходжень від господарських операцій при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності зумовлена їх значною часткою в структурі доходної частини державного бюджету, а також джерелом фінансування додатків вирівнювання адміністративно-територіальним одиницям.



**Рис. 1. Основні завдання державного податкового планування\***

\* Розроблено автором на основі [1]

Здійснення митного планування господарчих операцій є важливою складовою державного податкового планування.

Під державним податковим плануванням слід розуміти сукупність форм і методів визначення економічно обґрунтованих (оптимальних) податкових параметрів і рішень відповідних державних органів управління, спрямованих на реалізацію функцій податків і забезпечення максимально можливого обсягу податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів у межах заданих параметрів податкового потенціалу [1].

Методом державного податкового планування служить оцінка співвідношення податкового потенціалу та фактичних надходжень податків. Як результат, визначаються економічно обґрунтовані обсяги та структура надходжень податків до бюджетної системи в планованому періоді. При цьому податкове планування здійснюється з орієнтацією на обґрунтовано високий рівень мобілізації податків і зборів до бюджетної системи.

Перелік основних завдань, вирішення яких повинно забезпечувати державне податкове планування, зображено на рис.1.

Основу системи митного оподаткування становлять митні платежі, під якими розуміють ті види податків та зборів, які нараховуються в установленому порядку при переміщенні через митний кордон країни товарів та інших предметів під контролем митних служб [2].

Митні платежі є фінансовими інструментами регулювання економіки держави і в повному обсязі надходять до Державного бюджету України і, в подальшому, розподіляються згідно з потребами регіонів.

Основними функціями митних платежів є:

- регулювальна – формування оптимального обсягу та ефективної структури експорту та імпорту, захист політичних інтересів держави;
- стимулююча – забезпечення рівних умов конкурентної боротьби вітчизняних і зарубіжних товаровиробників з метою розвитку національного виробництва та захисту економічних інтересів країни;
- фіскальна – забезпечення належного рівня надходжень до державного бюджету з метою сприяння стабілізації макроекономічної ситуації в країні.

Держава здійснює відповідне митне регулювання, під яким слід розуміти: регулювання питань, пов'язаних з установленням мита і митних зборів, процедурами митного контролю зовнішньоекономічної діяльності та організацією діяльності органів митного контролю України [9].

Види митних платежів, митні правила, які включають порядок декларування товарів, сплати мит і митних зборів, надання митних пільг та інші умови проходження митного контролю регламентуються значною частиною законодавчих актів, головними серед яких є: Митний кодекс України, Закон України «Про Єдиний митний тариф», законами України про митне регулювання та міжнародними договорами.

Варто наголосити, що при регулюванні митно-тарифних відносин велику роль відіграють відомчі нормативні акти Державної митної служби України, Міністерства доходів і зборів України.

Єдиний митний тариф України – це систематизований звід ставок мита, яким обкладаються товари та інші предмети, що ввозяться на митну територію України, вивозяться за межі цієї території або переміщуються транзитом [9]. Ставки Єдиного митного тарифу є однаковими для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм власності, організації господарської діяльності і територіально-

го розташування, за винятком випадків, передбачених законами України та міжнародними договорами.

За економічною природою основу митних платежів складають митні податки та митні збори. Митні податки – це непрямі податки, які нараховуються при переміщенні предметів через митний кордон: мито, акцизний збір, податок на додану вартість. Митні збори поділяються на дві групи: митні збори за виконання покладених на митницю обов'язків та митні збори за надання послуг у галузі митної справи.

Основні платежі, які нараховуються митними органами, можна класифікувати на декілька груп – рис. 2 [2].



Рис. 2. Класифікація груп митних платежів\*

\* Розроблено автором на основі [2]

Залежно від каналу надходження митні платежі можна систематизувати на ті, які надходять до доходної частини Державного бюджету, та ті, які надходять до фондів Державної митної служби України. Тому з точки зору порядку зарахування митні платежі в основному є директивними (закріплені), оскільки вони повним обсягом надходять до одного рівня – Державного бюджету (рівень держави).

Контекст нарахування митних платежів відносно податкової бази має певні особливості. Більшість митних платежів є квотарними, тобто їх сума об'єкту оподаткування і ставок податку. Для більшості митних платежів це – митна вартість, але в окремих випадках застосовуються й інші бази оподаткування [2].

Планування митних податкових платежів від господарської діяльності є одним з елементів податкового менеджменту як системи управління соціально-економічним розвитком держави.

Основними вимогами до планування митних платежів повинні стати:

1. Аналіз взаємовідносин між платником податків і зборів і митними органами. Вивчення позитивних і негативних тенденцій у взаємовідносинах платників податків та органів, які збирають їх, виявлення закономірностей розвитку цих взаємовідносин.

2. Аналіз чинників, які впливають на митні платежі. Визначення чинників, які діють в системі податкових відносин, їх впливу на систему оподаткування в цілому та на окремі її елементи, на показники фінансово-господарської діяльності держави або окремого регіону.

3. Визначення можливостей появи та впливу непередбачених ситуацій на процес планування митних платежів.

Ю.Б. Іванов зазначає, що прогнозування надходжень від зовнішньоекономічної діяльності повинно здійснюватися з урахуванням наступних чинників [3]:

- зміни нормативно-правової бази України та законодавства країн-контрагентів, залучення України до системи міжнародних дорожніх перевезень, а також зміна митних правил України. Дана група чинників суттєво впливають на обсяг надходжень від зовнішньоекономічної діяльності. Методика визначення надходжень митних платежів до державного бюджету передбачає аналіз планових змін законодавства, але врахувати їх у повному обсязі фактично неможливо. Також необхідно приділяти значну увагу пільгам, які діють при митному оподаткуванні, оскільки їх надання у частині оподаткування експортно-імпортних операцій є суттєвим інструментом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

- зміни кон'юнктури ринку, підвищення (зниження) темпів зростання виробництва в окремих галузях економіки, структурні зміни в економіці, які фактично неможливо передбачити.

- інфляційні процеси в економіці країни, зміна планових макроекономічних показників (зокрема, курсу гривні до долара США та євро).

Планування митних надходжень до Державного бюджету потребує розробки відповідної методики та має базуватися на оцінці показників функціонування системи митно-тарифного регулювання та їх впливу на подальший розвиток зовнішньоекономічних відносин.

Серед основних підходів до прогнозування та планування митних платежів що застосовуються на сьогоднішній час в Україні слід виділити:

- прогнозування «від досягнутого»;

- прогнозування з використанням даних статистичної звітності щодо зовнішньоекономічної діяльності;

- прогнозування на підставі аналізу динаміки з кожного виду податку з виділенням тих груп товарів, які дають найбільші суми надходжень митних платежів.

Вчені-економісти вважають дані підходи не досить ефективними і постійно працюють над підвищенням рівня системи митного планування. Так, наприклад, П.В. Пашко запропоновано систему динамічного планування щодо забезпечення повноти надходжень до Державного бюджету, яка складається з 3-х етапів: 1) детальна класифікація товару; 2) визначення податкового навантаження; 3) управління плануванням та результатами [5]. Запропонований автором підхід дає можливість запровадити систему ефективного планування доходів до бюджету на основі детального аналізу товаропотоків, що спонукає митницю посилювати митний контроль.

Відповідно до Стратегічного плану розвитку на 2013-2018 роки [8], з метою здійснення контролю за повнотою сплати податків, зборів, митних платежів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Міністерство доходів і зборів розробило ряд відповідних заходів:

1. Підвищення ефективності методів протидії мінімізації сплати податків, серед яких: впровадження системи контролю за трансфертним ціноутворенням та інше.

2. Посилення функції оцінки та управління ризиками як основи контролю за повнотою сплати податків, зборів та митних платежів.

3. Посилення централізованої аналітичної функції, серед яких:

- проведення аналізу та опрацювання оперативної інформації про податкові та митні ризики, характерні для певних регіонів;

- комплексна автоматизація процесів управління

ризиками, що пов'язані з платниками податків, зборів та митних платежів;

- трансформація прогнозування доходів бюджету в координацію бюджетного процесу за доходами з урахуванням найкращих світових практик та інше.

4. Удосконалення системи стягнення податкового та митного боргу.

На жаль, розробка даних заходів має затяжний характер (2013-2018 рр.), що призводить до недоотримання значної частки митних надходжень до Державного бюджету України вже на сьогоднішній час. Також слід зазначити, що в законодавстві на теперішній час не передбачено для митних органів функції прогнозування чи участі в підготовці проєктів планових надходжень обов'язкових платежів до бюджету, що негативно, впливає на стан планування доходної частини бюджету. Як зазначає О. М. Кисельова, на стан митних надходжень впливають загальносистемні недоліки державного управління, зокрема високий рівень корупції та контрабанди, вплив на які з боку митних органів є суттєвим, проте не визначальним [4]. Дані фактори повинні бути враховані при розробці методики планування доходної частини, що забезпечується митними органами.

**Висновки з проведеного дослідження.** З наведеного вище можна зробити наступні висновки. Забезпечення ефективного планування митних надходжень повинно будуватися на методичних підходах, які враховують прямі та опосередковані фактори, із залученням до цієї роботи органів державної влади, котрі впливають на стан здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

З метою покращення рівня митного планування господарських операцій в Україні доцільно:

- визначити потенційні можливості митних органів з виконання фіскальних функцій з врахуванням впливу різних факторів;

- оцінювати ефективність функціонування митних органів при формуванні доходної частини Державного бюджету;

- здійснювати розробку та обґрунтування пропозицій щодо вжиття системи заходів, спрямованих на вдосконалення технологічних схем та методів митного контролю;

- враховувати зміни у нормативній базі регулювання зовнішньоекономічної діяльності та їх впливу на поповнення бюджету;

- здійснювати розробку пропозиції щодо вдосконалення законодавчої та нормативної бази з питань нарахування, стягнення та перерахування податків до Державного бюджету.

Вдосконалення організації митного планування та прогнозування господарчих операцій дасть можливість керівникам митних органів усіх рівнів, а також працівникам економічних підрозділів митниці визначити ефективність своєї роботи, встановлювати реальні планові показники для підпорядкованих митних органів, а також перспективи своєї діяльності.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бечко П. К., Лиса Н. В. Податковий менеджмент : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / П. К. Бечко, Н. В. Лиса – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 288 с.
2. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підручник. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.
3. Іванов Ю.Б. Податковий менеджмент : підруч. / Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, А.Я. Кізіма, В.В. Карпова. – К. : Знання, 2008. – 525 с.
4. Кисельова О.М. Планування – вагомий державний регулятор

- зовнішньоекономічної діяльності // Митна безпека. – 2011. – № 1-2. Серія «Економіка». – С. 7-11.
5. Пашко П.В. Щодо планування митних надходжень до Державного бюджету // Митна безпека. – 2010. – № 2. Серія «Економіка». – С. 5-10.
  6. Податкова політика : навч. посіб. / Я. В. Литвиненко – К. : МАУП, 2003. – 224 с.
  7. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/mk/>.
  8. Стратегічний план розвитку Міністерства доходів і зборів на 2013-2018 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/mk/>.
  9. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібник. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.

УДК 338.439:532

**Мармуль Л.О.**

*доктор економічних наук, професор,  
завідувач кафедри економічної теорії та фінансово-економічної безпеки  
Одеської національної академії харчових технологій*

## СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦІН НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ПРОДУКЦІЮ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

У статті розглянуті особливості формування цін на сільськогосподарську продукцію. Обґрунтовується необхідність врахування соціальних аспектів діяльності аграрних підприємств, розвитку сільських територій у регіонах країни.

**Ключові слова:** ціноутворення, сільськогосподарська продукція, собівартість, витрати, аграрні підприємства, соціальні аспекти, регіони, управління, ринок, конкурентоспроможність.

### **Мармуль Л.А. СОЦИАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕН НА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННУЮ ПРОДУКЦИЮ В РЕГИОНАХ УКРАИНЫ**

В статье рассмотрены особенности формирования цен на сельскохозяйственную продукцию. Обосновывается необходимость учета социальных аспектов деятельности аграрных предприятий, развития сельских территорий в регионах страны.

**Ключевые слова:** ценообразование, сельскохозяйственная продукция, себестоимость, затраты, аграрные предприятия, социальные аспекты, регионы, управление, рынок, конкурентоспособность.

### **Marmul L.A. SOCIAL ASPECTS OF THE FORMATION OF PRICES OF AGRICULTURAL PRODUCTS IN THE REGIONS OF UKRAINE**

In the article the peculiarities of the formation of prices of agricultural products. The necessity of taking into account social aspects of activity of agricultural enterprises, development of rural areas in the regions of the country.

**Keywords:** pricing, agricultural production, costs, and expenses, agricultural enterprises, social aspects, regions, management, market, competitiveness.

**Постановка проблеми.** На думку багатьох дослідників та практиків, однією з основних причин збереження кризової ситуації в АПК є непослідовне проведення державної цінової політики, що проявилось і продовжує проявлятися в різкому погіршенні еквівалентності обміну між сільським господарством і промисловістю, не контрольованому підвищенні цін монополістами, які постачають селу засоби виробництва, скороченні попиту на сільськогосподарську сировину харчових підприємств, продовольчу продукцію через низьку платоспроможність основної маси населення.

За останні роки замість економічної підтримки села з нього вилучалися значні фінансові ресурси, яких було б достатньо для поновлення зношених та морально застарілих основних виробничих засобів. Замість сприяння організації та розвитку сільських територій на інноваційних та соціально відповідальних засадах диспаритет цін призвів до значного збільшення натуральних показників обміну, підвищення собівартості майже всієї сільськогосподарської продукції. Причому собівартість продукції зростала набагато швидшими темпами, ніж фактичні ціни реалізації.

З іншого боку, використовуючи своє монополічне положення, підприємства по заготівлі, зберіганню, переробці і реалізації сільськогосподарської продукції різко підвищили ціни на свої товари і по-

слуги, що стало однією із причин диспаритету цін між сільським господарством і названими сферами. Монополізм і нерегульованість міжгалузевих та регіональних зв'язків у трансформаційний період сприяли зростанню збитковості сільськогосподарського виробництва.

Аналіз роздрібних цін по основних видах продукції тваринництва свідчить, що продукція сільського господарства при переважаючій питомій вазі сировини у структурі ціни збиткова, а переробна промисловість і торгівля від реалізації готової продукції отримують значний прибуток. Тому вирішення проблем ціноутворення, формування цін на соціально значимі продовольчі товари першої необхідності має першочергове значення не тільки у виробничо-економічному плані, але й для забезпечення соціально-економічної стабільності, попередження зубожіння населення у регіонах країни.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Теоретичні і методологічні питання ціноутворення щодо вирішення проблем саме в сільському господарстві були закладені В.Г. Андрійчуком, П.П. Борщевським, І.І. Лукиновим, П.М. Макаренком, О.М. Онищенком, П.Т. Саблуком, П.І. Гайдуцьким, Б.І. Пасхавером, О.М. Шпичаком, О.Г. Шпичуляком, О.В. Олійником та ін. Вони продовжені у публікаціях [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]. Вченими визначено, що ціна є вирішальним чинником стимулю-